

Pandemi ve Gazetecilik: Covid-19 Sürecinde Türkiye'deki Gazetecilik Pratikleri Üzerine Bir İnceleme

The Pandemic and Journalism: A Review on Journalism Practices in Turkey in the Covid-19 Process

Turan Ulaş, Arş. Gör., Yozgat Bozok Üniversitesi İletişim Fakültesi,

E-posta: turan.ulas@bozok.edu.tr,

ORCID ID:0000-0003-3829-9450

Tuğba Yılmaz, Öğr. Gör., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Meslek Yüksekokulu,

E-posta: tugba.pirlant@erzincan.edu.tr,

ORCID ID:0000-0003-1905-8678

Araştırma Makalesi/Research Article

Öz

Salgın hastalıklar, toplumların ekonomik ve sosyal yapılarını etkileyen, çeşitli şekillerde değişimlere zorlayan temel etmenlerden biridir. Son iki yıldır tüm dünyayı derin bir şekilde etkileyen Covid-19 pandemisi ise küresel ölçekte toplumların yapısında ciddi değişim ve dönüşümler meydana getirmiştir. Öyle ki, insanların yaşam biçimlerinin, sosyalleşme düzeylerinin ve çalışma koşullarının değişmesine neden olmuştur. Gazetecilik mesleği ise bu zorlu dönemde doğru ve güvenilir bilgiye erişme noktasında daha da önemli hâle gelmiştir. Ancak diğer tüm alanlarda olduğu gibi gazetecilik de pandemiden çeşitli şekillerde etkilenmiştir. Bu dönemde hem gazetecilik faaliyetlerinde hem de gazetecilerin çalışma koşullarında birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Çalışmanın amacı, Covid-19 pandemi sürecinde Türkiye'deki gazetecilerin çalışma pratiklerinde yaşanan değişim ve dönüşümleri saptamaktır. Bu doğrultuda amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılarak, ulusal ve bölgesel düzeyde Türkiye'de medya alanının farklı kollarında çalışan kişilerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmayla, Covid-19 pandemisinde dijital teknolojilerin habercilik alanına önemli bir avantaj sağladığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte Covid-19 pandemi döneminde yeni iletişim teknolojilerinin medya alanında daha fazla kullanılmasının, mesleki bir gereklilik olarak gazetecilere dijital teknolojileri kullanmayı daha işlevsel öğrenme zorunluluğu getirdiği görülmüştür. Ayrıca çalışma sonucunda, Covid-19 pandemisinin gazetecilerin kolektif çalışma biçimini olumsuz etkilediği ve bireyselliğin ön plana çıktığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler:

covid-19 pandemisi, gazetecilik, kolektif çalışma, dijitalleşme

Abstract

Epidemics are one of the main factors affecting the economic and social structures of societies and forcing changes in various ways. The Covid-19 pandemic, which has deeply affected the whole world for the last two years, has brought about serious changes and transformations in the structure of societies on a global scale. So much so that people's lifestyles, socialization levels and working conditions have changed. The profession of journalism, on the other hand, has become even more important in accessing accurate and reliable information in this challenging period. However, as in all other fields, journalism has been affected by the pandemic in various ways. During this period, a number of changes occurred both in journalism activities and in the working conditions of journalists. The aim of the study is to determine the changes and transformations in the working practices of journalists in Turkey during the Covid-19 pandemic. In this direction, interviews were conducted with people working in different branches of the media field in Turkey at the national and regional level, using maximum diversity sampling which is one of the purposive sampling methods. With the research, it has been determined that digital technologies provide a significant advantage to the field of journalism in the Covid-19 pandemic. In addition, it has been seen that the use of new communication technologies in the media field during the Covid-19 pandemic period has made it necessary for journalists to learn to use digital technologies more functionally as a professional requirement. Also, as a result of the study, it was determined that the Covid-19 pandemic negatively affected the collective working style of journalists and individuality came to the fore.

Keywords:

covid-19 pandemic, journalism, collective work, digitalization

Başvuru Tarihi: 07.04.2022

Yayına Kabul Tarihi: 10.06.2022

Ulaş, T., Yılmaz, T. (2022). Pandemi ve gazetecilik: Covid-19 sürecinde Türkiye'deki gazetecilik pratikleri üzerine bir inceleme. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi (KIAD)*, (8), 24-41.

Giriş

Covid-19 olarak adlandırılan virüs, 2019 yılının sonunda Çin’de ortaya çıkmış ve kısa bir sürede tüm dünyaya yayılarak küresel ölçekte ekonomik, siyasal ve sosyal alanlarda birçok değişim ve dönüşümün yaşanmasına neden olmuştur. Bu süreçte insanların sosyal mesafeye dikkat etmek zorunda kalması birçok mesleğin ya sağlıklı bir şekilde yapılamamasına ya da çeşitli şekillerde değişime girerek devam ettirilmesine sebebiyet vermiştir.

Gazetecilerin temel rolü toplumsal olaylarla ilgili bilgileri halkla paylaşmaktır. Covid-19 pandemisi gibi halk sağlığını ilgilendiren salgın süreçlerinde ise gazetecilik faaliyetleri daha da önemli hâle gelmektedir. Kriz veya felaket durumundaki gazetecilik pratikleri, olağan süreçteki işleyişle benzerlik gösterebileceği gibi durumun getirdiği koşullar göz önüne alındığında farklı bir işleyiş yapısına da dönüşebilmektedir. Covid-19 sürecinde de bu kriz durumunun getirdiği koşullar içerisinde gazetecilik mesleğinde birtakım dönüşümler yaşanmıştır. Örneğin, pandemi sürecinde herhangi bir haberle ilgili insanlarla yüz yüze röportaj yapmak zor ve riskli olduğu için Zoom gibi çeşitli çevrimiçi araçlar kullanılarak bu zor ve riskli durumun üstesinden gelinebilmiştir (Perreault ve Perreault, 2021, s. 977, 978).

Yeni iletişim teknolojilerinin sağladığı olanaklarla birlikte dönüşen habercilik pratikleri artık okuyucu/dinleyici/takipçiye haber alma sürecinde daha etkin olma imkânı vermektedir. Dijital ortamlar ayrıca gazetecilere topluma ulaşmak ve etkileşim düzeyi yüksek bir alanda daha aktif iletişime geçmek konusunda çeşitli fırsatlar sunmaktadır. Covid-19 pandemisiyle ise bu alanlar özellikle haber alma ve haber yayma açısından daha da önemli hâle gelmiştir. Bu kriz döneminde haberleri takip etmek için özellikle internet ve sosyal paylaşım ağlarının daha yoğun kullanıldığı görülmüştür (Gemlik, Pektaş ve Arslanoğlu, 2021, s. 23).

Her ne kadar online ortamlarda birtakım gazetecilik faaliyetleri gerçekleştirilebiliyor olsa da gazeteciliğin, muhabirlik gibi sahada olmayı gerektiren çeşitli alanları vardır. Günümüzde basılı gazeteler ve internette faaliyet gösteren medya çoğunlukla ajanslardan gelen haberleri yayımlamakta bu şekilde ofise gitme ihtiyacı en aza inmektedir. Lakin bir olayı haberleştirmek için muhabirin sahada olması en önemli unsurlardan biridir. Pandemi süreciyle birlikte muhabirlerin işi daha da zorlaşmıştır. Bir taraftan mesleğin gerekliliklerinden biri olarak sahadan haber toplama işini doğru ve güvenilir bir şekilde yapmak zorunda olmaları diğer taraftan virüsün bulaşma riski nedeniyle kendilerini güvence altına almaları gerekmektedir (İrvan, 2020).

Gazeteciliğin Covid-19 gibi kriz durumlarında toplum için doğru ve güvenilir haber vermek anlamında önemli bir rolü vardır. Gazeteciler ise bu rolü yerine getirebilmek adına zorlu şartlar altında önemli bir misyonu yerine getirmektedirler. Bu çalışmayla, Covid-19 pandemi sürecinde Türkiye’deki gazetecilerin çalışma koşullarında ve mesleki pratiklerinde yaşanan değişimler, görevlerini icra ederlerken yaşadıkları zorluklar, bu süreçte yeni iletişim teknolojilerinin gazetecilik mesleği üzerindeki rolü ve pandemi

sürecinin gazetecilerin aile yaşantıları üzerindeki etkilerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Kısaca ifade etmek gerekirse yapılan bu çalışmayla amaçlanan Covid-19 pandemi sürecinin, Türkiye'deki gazeteci pratikleri üzerindeki etkilerini belirlemektir.

Covid-19 Pandemisi ve Gazetecilik

Bulaşıcı bir hastalık olan Covid-19 tüm dünyada yayılmasıyla birlikte toplumsal, ekonomik ve siyasi açıdan çeşitli dönüşümler meydana getirmiştir. Pandemi süreciyle birlikte birçok işyeri kapatılmış, birçoğu da çalışma koşullarını bu sürece uygun hale getirmeye çalışmıştır. Bu çerçevede esnek mesai uygulanmaya başlanmış, evden çalışmaya imkân verilmiş ve özellikle dijital teknolojiler iş yaşamında daha aktif bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Teknoloji ile aracılanmış bir biçimde işlerini yürütmeye çalışan bireyler, evden çalışmanın hem işlevsel hem de dezavantajlı koşullarıyla karşı karşıya kalmışlardır. Bu süreçte, fiziksel mekânların zorunluluğu tartışılmış, bazı mesleklerin önemi ve sürdürülebilirliği yeniden müzakere edilmiştir. Dolayısıyla evden çalışma ile bir yandan mesleki deneyimlerin eylemsellik boyutu daha esnek bir hal alırken (Sevimli, 2021, s. 58,59) bir yandan da evden çalışma yönteminin kişiye özgürlük mü yoksa kısıtlanmışlık hissi mi yaratacağı sorunsalı irdelenmeye başlanmıştır (Kırcı, 2019, s. 175). Nitekim evden çalışan bireyler, kısıtlı bir alan dâhilinde işlerini yürütmeye çalıştıkları için arzuladıkları faaliyetleri sınırlı bir şekilde gerçekleştirmek zorunda kalmışlar bu da hem düşünsel hem de fiili özgürlük ihtiyaçlarını sekteye uğratmıştır.

Evden çalışma pratiğinde değinilmesi gereken nüanslardan biri de kişilerin çalışma ve boş zaman arasındaki çizgiyi belirsiz bir biçimde sürdürüyor olmasıdır. Ev içi çalışma beraberinde esnek bir iş yürütme formu getirdiğinden, çalışanlar disipline edilmesi gereken süre ile molalara ayrılacak süre arasındaki dengeyi koruyamayabilmektedir (Baydar, 2012, s. 66). Bu bakımdan, düzenli bir sistem oluşturup çalışmayan kişilerin, evden çalışmak zorunda kalması hem işveren hem de iş gören tarafından risk oluşturabilmektedir. Nitekim, bazı çalışanlar fiziki ortamda (iş yeri) daha çok konsantre olup işlerini yürütürken evden çalışmada aynı dikkati sağlayamamaktadırlar (Kavi ve Koçak, 2011, s. 85). Ayrıca bireylerin bir müddet sonra içinde buldukları gündelik hayat öğeleri (çalışma, ailevi ve özel yaşam, boş vakit) birbirine girift hale gelerek anlaşılmasına neden olabilmektedir (Lefebvre, 2017, s. 37). Dolayısıyla kişisel alanın sınırı üzerindeki karmaşıklık, pandeminin oluşturduğu psikolojik yıpranmanın etkisiyle daha da çok derinleşmiştir.

İnsanların kriz koşullarında davranış kodlarını ve biçimlerini oluşturan çok sayıda parametre vardır. Mesleklerini evden yürütmek zorunda kalan iş görenler de ev yaşamına ve mesleklerinin gerektirdiği yükümlülöklere dair, yeni normalin yarattığı koşullara uygun bir iletişim biçimi oluşturmak zorunda kalmıştır. Bu doğrultuda; iş yaşamına ilişkin belirleyici unsurlar, iş görenin mesleğini en ideal şekilde yerine getirme sorumluluğu ve meslektaşlarıyla etkili bir iletişim kurabilmesi olarak nitelendirilebilmektedir. Ev yaşamına yönelik belirleyiciler ise; çalışanın sosyodemografik özellikleri, gelir düzeyi, ebeveynlik rolleri ve dijital enformasyon ağlarını kullanabilme yetisi olarak sıralanabilmektedir (Naktiyok ve İşcan, 2003, s. 57). Bunun dışında anne olan çalışanlar ve ev kadınları için,

hane içi rollerin verimli bir biçimde yerine getirilmesinin zorlaştığı söylenebilir. Anne olan kadınların, çocukların uzaktan eğitime geçişi ile daha yorucu bir sürece girdikleri ifade edilebilir (Güloğlu, Yılmaz, İstemihan, Arayıcı ve Yılmaz, 2020, s. 145).

“Gazetecilik, hayata dair yaşanan tüm gelişmeleri takip etme, analiz etme ve değerlendirme ile yakından ilgili bir meslektir. Hayat ise içerisinde iniş çıkışları, sevinçleri, üzüntüleri ve aniden ortaya çıkan krizleri barındırmaktadır. Dolayısıyla yaşamın her anıyla ilgili yapılan haberler, kriz dönemlerine de denk gelebilmektedir.” (Apak, 2021, s. 331). Son dönemlerde yaşanan en büyük krizlerin başında ise Covid-19 pandemisi gelmektedir. Virüsün tüm dünyaya yayılması medya dezenformasyonunu da beraberinde getirmiştir. Yanlış bilgilerin kamuya yansıtılması, madun ve öteki kavramlarının altını kazıyarak nefret söylemine yol açmıştır. Bilhassa Çin ve Asya kökenli bireylere yönelik inşa edilen pejoratif algı ötekine yönelik var olan söylemi pekiştirmiştir. Bu bağlamda muhtelif hükümetlerin yayın yasağını ve akreditasyon uygulamalarını çözüm olarak görmeleri, ifade özgürlüğüne ket vurulmasına neden olmuştur (Viral Lies: Misinformation and the Coronavirus, 2020, s. 2). Pandeminin yarattığı krizle birlikte basın özgürlüğüne yönelik kısıtlamalar, kamuoyuyla bilgi paylaşımı sürecinin demokratik boyutunu zedelemiştir. Nitekim pandemi sürecinde eleştirel gazetecilik, birçok aktör için mesleki normları tehdit eden bir yapılanma olarak algılanmıştır (Papadopoulou ve Maniou, 2021, s. 1360, 1361).

BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü UNESCO Covid-19 pandemisiyle birlikte gerçeklere dayalı gazetecilik anlayışının önemini vurgulamaktadır. UNESCO İfade Özgürlüğü ve Medya Kalkınması Direktörü Guy Berger, “COVID-19 ile ilgili koronavirüsün orijininin kanıtlanmamış önleme ve tedavi yöntemlerine kadar yanlış bilginin ulaşmadığı hiçbir alan kalmamış gibi gözüküyor” diyerek hakikati yansıtmayan içeriklerin yoğunluğuna dikkat çekmiştir (United Nations, 2020). Bu doğrultuda, medya çalışanlarına önemli sorumluluklar düşmektedir. Basın organlarının, haberleri aktarırken gerçeklik ilkesine riayet ederek kamuyla paylaşmaları ve olası yanlış bilgi yığınının önüne geçmeleri gerekmektedir. Böylelikle, toplum içerisinde yayılan yanlış bilgilendirmelerin ve beraberinde getirdiği suni bilincin önüne geçilebilir.

Doğrulanmış ve güvenilir haberler üreten gazeteciler, toplumdaki en önemli bilgi kaynaklarının başında gelirler. Covid-19 pandemi sürecinde ise doğru ve güvenilir bilginin önemi daha da artmıştır. Bu süreçte, küresel olarak mobil uygulamalara ve internet sitelerine yönelik yoğunluk artarken, haber kuruluşlarının bilgilendirmedeki hayati rolü bir kez daha açıkça ortaya çıkmıştır (Olsen, Pickard ve Westlund, 2020, s. 673). DİSK Basın-İş (2020) tarafından Covid-19 pandemi sürecinde gazetecilik ve matbaa işçilerine yönelik yapılan bir anketin sonuçlarına göre, araştırmaya katılan kişilerin yüzde 31’i salgın döneminde iş yükünün arttığını belirtirken %19’u ise çalışma sürelerinin uzadığını ifade etmişlerdir. Bu da pandemi döneminde habercilik faaliyetlerinin önem kazandığının göstergesi sayılabilir. Çünkü, kriz ve belirsizlik durumları medyaya bağımlılığın arttığı önemli dönemlerin başında gelir. İnsanlar belirsizliği ve krizi anlamaya çalışırken kullandıkları temel kaynak medyadır. Eğer medya, bu kriz dönemlerinde bilgilendirme görevini sağlıklı bir şekilde yerine getirmese doğru bilginin yerini söylenti ve dedikodu alır (İrvan, 2020).

Tüm meslek gruplarında olduğu gibi gazetecilik alanını da doğrudan etkileyen pandemi birçok medya çalışanının hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Press Emblem Campaign’ın paylaştığı verilere göre şu ana kadar 95 ülkede en az 1980 gazeteci Covid-19 nedeniyle hayatını kaybetmiştir. Türkiye’de Covid-19’dan hayatını kaybeden gazeteci sayısı ise 30 olmuştur (PEC, 2022). Bu noktada gazetecilerin sağlıklarını koruyabilmeleri çalışırken aldıkları önlemlere dayalıdır. Ancak, bazı gazetecilik faaliyetleri Covid-19 pandemi sürecinde evden çalışma imkânına sahipken birçoğu ise sahada veya medya merkezinde olmadan gerçekleştirilememektedir.

Covid-19 Pandemi Sürecinde Gazetecilerin Çalışma Koşulları ve Gazetecilik Faaliyetlerinde Yeni İletişim Teknolojilerinin Kullanımı

Dijital mecraların sağladığı çeşitli avantajlar Covid-19 pandemisinde kullanım düzeylerini daha da artırmıştır. Bu da dünyanın simülasyon evrenine geçiş sürecini hızlandırmıştır (Çelik, 2020, s. 24). “Gazeteciler için pandemi ile birlikte kurum içi iletişim, haber kaynağıyla iletişim, sahada haber toplama, sağlık haberciliği ve teknoloji kullanımı gibi başlıklarda bir veya daha fazla etkenin bir araya gelmesiyle birlikte değişimlerin yaşandığı görülmektedir” (Kalender ve Kazaz, 2021, s. 177). Covid-19 ile birlikte hem gazetecilikte hem de diğer birçok alanda yüz yüze iletişim en az seviyeye inmiştir. Bununla birlikte haber alma davranışlarında da birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Pandemi sürecinde gazeteciler, evden haber hikâyeleri bulmak için internet ortamında ve sosyal paylaşım ağlarında daha fazla zaman harcamaya başlamıştır. Her ne kadar haber yazma süreci çeşitli şekillerde uyarlanabilir olsa da gazetecilerin Covid-19 karşısında iş güvenliği yoktur, bunun yanı sıra pandemi süreciyle birlikte daha önce yaptıkları habercilik faaliyetlerinden daha iyisini ve daha fazlasını yapma beklentisi ortaya çıkmıştır (Perreault ve Perreault, 2021, s. 983). Tüm bunlara ek olarak, pandemiyle birlikte fiziki olarak sahada olmayı gerektiren gazetecilik uygulamalarının değiştiği görülmüştür. Bu süreçte bazı gazeteciler, haber toplama faaliyetini bu duruma uygun hâle getirip yeniden tasarlayarak ve çevrimiçi kaynaklardan yararlanarak pandeminin habercilik faaliyetlerindeki fiziki ve psikolojik negatif sonuçlarına yön verebilmişlerdir (Bernadas ve Ilıgan, 2020, s. 134).

Pandemi sürecinde birçok meslek grubunun uzaktan çalışma düzenine geçtiği görülmüştür. Gazetecilik mesleğine bakıldığında ise tamamen evden çalışmak mümkün değildir. Çünkü gazetecilik sahada olmayı gerektirir ve birtakım işidir. Ayrıca matbaacılar ve basılı içerikleri dağıtanlar gibi gazeteciliğin beden gücüne dayalı iş kollarında da evden çalışmak mümkün değildir (Güngör, 2021). Benzer şekilde kameramanlar, reji personeli gibi yayın süreçlerinin arka planında olan çalışanlarda evden çalışma imkânı olmayan kişiler arasındadır. Medya alanında yaptıkları iş nedeniyle evden çalışma imkânları olmayan kişiler her gün çalıştıkları kurumlara gitmek ve görevlerini yerine getirmek zorundadır.

Pandeminin etkilediği en önemli alanlardan biri de yazılı basındır. Pandemiyle birlikte birçok gazete ve dergi ya kapanmış ya faaliyetlerine ara vermiş ya da diğer gazete ve dergilerle birleşme yoluna gitmiştir. Bu durumu TÜİK’in açıkladığı yazılı

medya istatistikleri raporu kanıtlamaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2021 yılında açıkladığı "Yazılı Medya ve Uluslararası Standart Kitap Numarası İstatistikleri" raporuna göre son yıllarda hem tiraj sayısındaki hem de gazete ve dergi sayısındaki azalma pandemi süreciyle birlikte daha da artmıştır. 2020 yılında yayınlanan gazete ve dergilerin sayısı 2019 yılına göre yüzde 13,5 azalmıştır. 2020 yılında yayımlanan gazete ve dergilerin sayısında azalma görülmekle birlikte aynı zamanda tirajlarda da önemli bir düşüş meydana gelmiştir. 2020 yılında gazete ve dergilerin tirajında 2019 yılına göre yüzde 20,9 ile önemli bir azalma olmuştur (TÜİK, 2021).

Gazete ve dergilerin hem sayısında hem de tirajlarında yaşanan düşüşün aksine pandemi sürecinde internet haber sitelerinin ve sosyal paylaşım ağlarının bireyler tarafından kullanımı ise artış göstermiştir. Gazeteler, basılı olarak kaybettiği okuyucu kitlesinden daha fazlasını dijital alanda bulmuşlardır. Pandemi süreciyle birlikte habere erişim yöntemleri dijital alana taşınmış, gazetelerin tirajları azalırken haber sitelerinin ziyaret edilme oranları artmıştır. Similarweb'deki haber sitelerinin ziyaret edilme sayılarını inceleyen B2Press Online Pr Servisi gazetelerin, basılı yayınlarında kaybettiği okuyucuların dört katını dijital alanda yakaladığına dikkat çekmektedir. Özellikle basılı yayınlardaki tirajı düşen "...Hürriyet, Türkiye, Milliyet, Yeni Şafak, Fanatik, Fotomaç, Korkusuz ve Cumhuriyet..." gibi gazeteler internet sitelerindeki ziyaretçi sayılarını artırmışlardır. İnternetteki ziyaretçi sayılarını 2020 yılında yüzde 60'lar düzeyinde artıran gazeteler bulunmaktadır. Örneğin karar.com yüzde 69, gazetebirlik.com yüzde 66, fanatik.com yüzde 52, cumhuriyet.com yüzde 51 oranında günlük ziyaretçi sayılarını artırmışlardır (B2PRESS Online PR Servisi, 2021). Bu durum pandemiyle birlikte geleneksel medyanın dijital alana evrilmesi sürecini hızlandırdığı yönündeki görüşü kanıtlar niteliktedir. Keza alanda yapılan çalışmalarda bu görüşü desteklemektedir. Örneğin Bölükbaşı (2021), "Covid-19 Pandemisi Sürecinde İletişimin Geleneksel Medyadan Yeni Medya Araçlarına Evrilmesi Bağlamında Fanatik Gazetesi Örneği" isimli çalışmasında, geleneksel medyadan yeni medyaya geçişin devam ettiği süreç içerisinde pandeminin bu geçiş sürecini oldukça hızlandırdığı sonucuna varmıştır.

Covid-19 pandemisi sadece ulusal değil aynı zamanda yerel düzeydeki basın üzerinde de çeşitli etkilere neden olmuştur. Yerel basında temelde var olan ekonomik ve teknolojik yetersizlikler, istihdam problemleri ve yetersiz tirajlar gibi çeşitli sorunlar pandemi süreciyle birlikte daha da artmıştır. İnternetle birlikte yerel gazeteler sadece yayımlandıkları bölgede değil ulusal hatta uluslararası alanda okuyucuya ulaşma imkânına sahip olmuşlardır. Dijitalleşme yerel basına önemli fırsatlar sunmuş, yerel habercilik faaliyetleri gelişmeye başlamış, birtakım değişim ve dönüşümler ortaya çıkarmıştır. İnternetin yayıncılık sektöründe kullanılmaya başlamasıyla yerel gazetelerde kendilerine web siteleri kurmuşlar, basılı gazeteleriyle birlikte online yayıncılık alanına da geçiş yapmışlardır (Mırçık ve Yıldız, 2021, s. 281). Sadece internet yayıncılığı değil sosyal paylaşım ağları da yerel basına birçok konuda avantaj sunmuştur. Özellikle kullanıcı sayısının fazla olması, yerel basının basılı nüshalarıyla erişemediği okuyucu/takipçiye ulaşabilmesinin yolunu açmıştır. Covid-19 pandemi döneminde ise hem internet gazeteleri hem sosyal paylaşım ağları, yaygın basın kuruluşlarının habercilik faaliyetlerinde önemli bir misyonu yerine getirmiş olmakla birlikte bu durum yerel basın içinde geçerliliğini

korumuştur. Özellikle, temastan kaçınılması gereken ve mesafeye dikkat edilmesi önem arz eden bu dönemde yerel basın için internet gazeteleri ve sosyal paylaşım ağlarının hayati derecede bir rol oynadığı söylenebilir. Keza yapılan çalışmalar, bilhassa online ortamlarda internet gazetelerinin ziyaretçi sayılarının arttığını ortaya koymaktadır. Örneğin Mırçık ve Yıldız’ın (2021, s. 295), “Yerel Basında Covid-19 Haberlerinin Ele Alınış Biçimi: Bingöl Online Örneği” isimli çalışmalarında yerel gazetelerin çevrimiçi alanlarda haberlerinin okunma sayılarının arttığı ve web teknolojileriyle çok daha fazla okuyucuya ulaştıkları sonucuna varılmıştır. Yine benzer bir çalışma Karaburun ve Mısırlı (2021) tarafından gerçekleştirilmiştir. Muş yerel basınının araştırıldığı çalışmada, zaten kötü durumda olan yerel basının ekonomik yapısının Covid-19 pandemi sürecinde daha da kötüleştiği, tirajlarının düştüğü tespit edilmiştir. Tirajlar pandemi döneminde düşerken bunun aksine internet haber sitelerinin tıklanma oranlarının arttığı görülmüştür. Ayrıca, çalışmada ortaya konulan diğer önemli bir sonuçta gazetecilerin, pandemi koşullarında habere erişim ve haber kaynaklarına ulaşmaları konusunda olumsuz yönde etkilendiklerinin tespit edilmiş olmasıdır.

Yeni medyanın en önemli özelliklerinden birini oluşturan sayısallaşma veya farklı bir ifadeyle “dijitalleşme, enformasyonun farklı iletişim araçlarında özgürce dolaşımını sağlamış, geleneksel habercilik pratiklerinin dönüşümünde öncülük etmiştir” (Değirmencioğlu, 2016, s. 593). İletişim araçlarında yaşanan yöndeşme hareketi medya organizasyonlarının yapılarında, haberin üretim ve sunum biçimlerinde, okuyucuların haber alma davranışlarında birtakım değişiklikler meydana getirmiştir. Kısaca, iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler gazetecilik pratiklerini dönüşüme uğratmış, gazetecilere çeşitli olanaklar sağlamıştır (Yıldırım, 2010, s. 230). Örneğin bir gazeteci için haber kaynağına ulaşmak, internet ve sosyal medya gibi alanları kullanarak haber verileri elde etmek veya bu alanlardaki bilgileri haberleştirmek, haberin doğruluğunu araştırmak, oluşturduğu bir haberi fiziki mesafelere takılmadan hızlı bir şekilde yayınlatabilmek gelişen iletişim teknolojilerinin gazetecilere sağladığı olanaklardan sadece bazılarıdır.

WhatsApp, Skype gibi yeni iletişim teknolojilerinin gazetecilik faaliyetlerinde kullanımı Covid-19 pandemi sürecinde bireylere önemli bir katkı sağlamıştır. Özellikle kurum içi toplantıların bu programlar aracılığıyla yapılması yüz yüze teması azaltmıştır. Sadece gazetecilerin kendi aralarında yaptıkları toplantılar ve görüşmeler için değil aynı zamanda haber kaynaklarıyla kurdukları ilişkilerde de WhatsApp, Zoom gibi uygulamaların kullanılması bu dönemde artmıştır. Bilhassa, stüdyo ortamında bulunmadan ev veya işyeri ortamından çeşitli televizyon programlarına katılmak mümkün olmuştur. Ayrıca, habere kaynaklı edip gazetecilere röportaj veren kişilerle görüşmelerde bu programların kullanılması alana önemli bir katkı sağlamıştır (Kalender ve Kazaz, 2021, s. 177).

Geleneksel gazetecilikte temel hedef nitelikli haber yaparak tirajları yükseltmektir. Gazetelerin tirajları her geçen gün azalmakta ve tirajlarla kaybettikleri okuyucularını kazanmak isteyen ve daha geniş okuyucuya/takipçiye ulaşmak isteyen gazeteler bunu sosyal medyada oluşturdukları hesaplar aracılığıyla yapmaya çalışmaktadırlar. Yüksek tiraj olgusu her ne kadar günümüzdeki gazetelerde önemini korusa da artık tirajla birlikte sosyal medya üzerinden yüksek erişimde hedeflenmektedir. Gazeteler, sosyal medyanın

dinamik yapısından da kaynaklanan nedenlerden ötürü daha fazla içerik üretme eğilimi içerisine girmektedir. Böylece, gazetelerin sosyal medyada sunulan haber sayılarını artırma gayretinde bulunmalarından dolayı nitelikli haber hazırlama süreci ikinci plana atılabilmektedir (Kuyucu, 2016, s. 449). Bu durum, sosyal medyanın alanda eleştirildiği temel noktalardan biridir. Gazetecilikte asıl önemli olan haber sayısını ve akabinde takipçi ve okuma sayısını artırmak değil topluma doğru haber vermektir. Toplumla doğru ve gerçek haber aktarılırken de takipçi sayısı, etkileşim düzeyi ve okuma sayısı artırılabilir.

Pandemiyle birlikte, doğru ve güvenilir bilgiye olan ihtiyaç daha da önemli hale gelmiştir. Bu süreçte gazetecilerin hem mesleki koşullarında hem de aile yaşantılarında meydana gelen değişiklikler, toplumsal rollerini tezahür etme biçimlerinde de birtakım farklılıkları beraberinde getirmiştir. Bu koşullar içerisinde gazetecilerin ve icra ettikleri mesleğin, nasıl bir dönüşüm içerisine girdiğini belirlemeye çalışmak, ilgili alana katkı sunması açısından önem arz etmektedir. Alan yazınında bu konuyla bağlantılı birçok çalışma yapılmış olmakla birlikte; gazetecilik mesleği çerçevesinde kolektif çalışmaya, mahremiyet algısına ve aile yaşantısına dair sınırlı bir literatür bulunmaktadır. Dolayısıyla yapılan araştırmanın, bu sınırlı alanı dolduracağı umulmaktadır. Bununla birlikte, çalışmada pandemi sürecinde yeni iletişim teknolojilerinin gazetecilik mesleğine etkisinin belirlenmesi hedeflenen noktalardan biridir. Nitekim yeni iletişim teknolojilerinin toplumsal boyuttaki yansımaları yeni bir olgu değildir fakat salgınla birlikte mesleklerin dijital ortamda sürdürülmeye çalışılması, gelişen iletişim ağının mahiyetini de alternatif olmaktan çıkarmış ve bir gerekliliğe dönüştürmüştür.

Amaç ve Yöntem

Bu çalışmanın temel amacı, Covid-19 pandemi sürecinin Türkiye'deki gazetecilik pratikleri üzerindeki etkilerini belirlemektir. Bu amaca ortaya koymak için çalışmanın araştırma soruları şu şekilde tasarlanmıştır:

1. Covid-19 pandemi süreciyle birlikte gazetecilik mesleğinde nasıl bir değişim meydana gelmiştir?
2. Covid-19 pandemi sürecinde yeni iletişim teknolojilerinin kullanımı gazetecilik pratiklerini nasıl etkilemiştir?
3. Covid-19 pandemi süreci Türkiye'deki gazetecilerin kolektif çalışma yönünü nasıl etkilemiştir?
4. Gazetecilerin evde çalışma pratiklerinin aile yaşantıları üzerinde nasıl bir etkisi olmuştur?
5. Türkiye'de medya kuruluşlarının Covid-19 pandemi sürecinde çalışanlarını korumaya yönelik aldıkları tedbirler nelerdir?

Çalışmanın amacını ortaya koymak ve araştırma sorularını cevaplandırmak için amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme tercih edilmiştir. Amaçlı örnekleme, araştırmacının önceden belirlediği amacına uygun birimlerin seçilmesi işlemidir (Erdoğan, 2012, s. 210). Amaçlı örnekleme de hedeflenen araştırılan konunun bilgi bakımından derinlikli yönlerini yansıtmaktır. Bu doğrultuda ulaşılmak istenen

gaye, genellemeler yapmak değil, olgular hakkında farkındalık sağlamaya çalışmaktır (Patton, 2002, s. 40). Amaçlı örneklem yöntemlerinden biri olan maksimum çeşitlilik örneklemede ise küçük bir örneklem grubu oluşturularak çok sayıda varyasyon içerisinde ana temalar yakalanmaya ve tanımlanmaya çalışılır. Böylelikle büyük çeşitlilikler içerisinde ortaya çıkan ortaklıklar tespit edilebilir. Bu örnekleme türünde çok çeşitliliğe sahip küçük bir örneklem seçilmesi araştırmaya iki noktada fayda sağlar. İlk olarak örneklem içerisine dâhil olan her durumun ayrıntılı bir açıklaması yapılabilir. İkinci olarak ise örnekleme dâhil olan ve farklı özellik gösteren durumlar arasındaki ortak kalıplar tespit edilebilir (s. 234,235). Böylelikle araştırılan olgu bütüncül bir şekilde ele alınabilir (Suri, 2011, s. 68). Bu doğrultuda çalışmada maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Haber ajansı, radyo, televizyon, basılı gazete ve internet gazetesi gibi farklı iletişim araçlarında çalışan gazeteciler örneklem olarak seçilerek geniş bir çeşitlilik oluşturulmuş ve pandemi döneminde ortaklaşan ve farklılaşan noktaların saptanması hedeflenmiştir.

Veri toplama aracı olarak yapılandırılmış görüşme tekniğine başvurulmuştur. Nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan görüşme tekniği (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 41), “...araştırmada cevabı aranılan sorular çerçevesinde ilgili kişilerden veri toplama şeklinde ifade edilebilir. Görüşme belirli bir araştırma konusu veya bir soru hakkında derinlemesine bilgi sağlar” (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2020, s. 158). Ancak unutulmamalıdır ki “ görüşmecilerin sorulara verdikleri cevaplar üzerinden bir genelleme yapmak nitel araştırmanın ve görüşme tekniğinin amacına ve doğasına uygun olmayan bir durumdur” (Yıldızgörü, 2020, s. 50).

Verilerin toplanabilmesi için ise Yozgat Bozok Üniversitesi Etik Komisyonundan 21.04.2021 tarihinde Etik Kurul onayı* alınmıştır. Görüşme yapılan kişilere çalışmanın amacı ve ayrıntıları bildirilmiş ve gönüllü olarak katılım beyanları alınmıştır. Türkiye’de gazetecilik mesleği içerisinde farklı iletişim araçlarında (Haber Ajansı, Radyo, Televizyon, Basılı Gazete ve İnternet Gazetesi) çalışan 5 profesyonelle yazılı olarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan toplanan nitel veriler betimlenerek tematik bir analize tabi tutulmuştur. Pandemi koşulları sebebiyle görüşmeler, e-posta üzerinden yapılmıştır. 5 Profesyonel ifadesiyle ise araştırılan konu gereğince, alanında deneyimli kişiler kastedilmektedir.

*Yozgat Bozok Üniversitesi Etik Komisyonu **21.04.2021** tarihli **21/25 Nolu** karar sayılı Etik Kurul onayı alınmıştır.

Bulgular

Bu bölümde görüşmelerden elde edilen verilerle, Covid-19 pandemisinin gazetecilik pratiklerine ve gazetecilerin çalışma koşullarına yönelik olumlu veya olumsuz etkileri ortaya konulacaktır. İlk olarak, pandeminin gazetecilik mesleğinde ortaya çıkardığı dönüşüm, daha sonra ise pandemi sürecinde iletişim teknolojilerinin mesleki kodları ve gazetecilerin evden çalışma pratiklerini nasıl etkilediği aktarılmaya çalışılacaktır.

Araştırma sorularını cevaplandırmak amacıyla çalışmada beş gazeteciyle e-posta

yoluyla yazılı olarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşülen kişiler Katılımcı 1, Katılımcı 2, Katılımcı 3... şeklinde kodlanmıştır.

Tablo-1: Görüşme Yapılan Gazetecilerin Demografik Özellikleri

Katılımcılar	Çalıştığı Kurum	Cinsiyet	Çalıştığı Kurumun Yayın Alanı	Yaşı	Mesleki Deneyim Süresi
Katılımcı 1	Haber Ajansı	Erkek	Ulusal	41	20
Katılımcı 2	Radyo	Kadın	Bölgesel	28	3
Katılımcı 3	Televizyon	Erkek	Ulusal	-	10
Katılımcı 4	Gazete	Kadın	Ulusal	40	16
Katılımcı 5	İnternet Gazetesi	Kadın	Ulusal	34	11

Pandemi Sürecinde Gazetecilik Mesleğinde Yaşanan Değişim ve Dönüşüm

Covid-19 pandemi sürecinde gazetecilik mesleğinin işleniş biçiminde meydana gelen değişikliklerin neler olduğunu saptamak amacıyla yöneltilen soruyu olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendiren görüşmecilerin, birbirine yakın yanıtlar vermiş olmaları nedeniyle ortak paydada tartışılması gereken bazı hususlar ortaya çıkmıştır. Nitekim görüşmecilerin bir kısmı; pandemi sürecinde gazetecilik mesleğinin sahadan sürdürülememesi sebebiyle, teknolojiyle aracılanmış bir şekilde icra edilmeye çalışılmasının işlevsel olduğunu ve gelecekte mesleğin daha da fazla dijitalle evrilebileceğini ifade etmişlerdir. Bir diğer önemli nüans ise bazı görüşmeciler, gazetecilerin sahadan uzaklaşmış olmalarının hem haberin gerçekliği açısından hem de gazetecilerin evden çalışma pratiklerine alışmalarından dolayı sahada pasifleşeceklerini belirterek bu duruma olumsuz yaklaşmışlardır.

Katılımcılara, pandemi sürecinde gazetecilik mesleğinde yaşanan dönüşümler sorulmuştur. Bu doğrultuda, mesleğin dijital bir çember içerisinde farklı boyutlarıyla da sürdürülebileceğini düşünen katılımcı 1, pandemi sürecinde evden çalışma yöntemiyle birlikte haber üretme pratiklerinin değiştiğini belirtmektedir. Gazetecilik mesleğinin doğası gereği sahada yapılmasının daha uygun olduğunu düşünen katılımcı 1, dijital alternatifler yoluyla da mesleğin çeşitli formlarını daha iyi öğrenmek mecburiyetinde kaldıklarını düşünmektedir. Katılımcı 1'in görüşleriyle genel olarak paralellik gösteren fakat iletişim teknolojilerinin sağladığı imkânların kişiler üzerinde anlamsız bir üşengeçlik hali doğuracağını dile getiren katılımcı 5, dijital araçların mesleğin işleyişi üzerinde uzun vadede etkilerinin görülebileceğini ifade etmiştir.

Pandemi süreci içerisinde; gazetecilik mesleğinin işleniş biçimini ve iletişim teknolojilerine tamamen entegre edilmesini eleştirel bir perspektifle değerlendiren katılımcıların görüşleri hem gazetecilik mesleğinin ifa edilişi hem de haberin niteliği üzerine birtakım soruların yeniden müzakere edilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Nitekim katılımcı 2, pandeminin gazeteciliği birçok bakımdan olumsuz etkilediğini

belirtmektedir. Çalışma yönteminin değişmesiyle geleneksel gazetecilik anlayışının zayıfladığını ve interaktif gazeteciliğin önünün açıldığını vurgulayan katılımcı 2, bu süreçte sosyal medyanın her zamankinden daha aktif kullanıldığını fakat gazetecilik bir alan işi olduğundan değişen koşulların mesleki deneyim üzerinde negatif dönüşümlerine dikkat çekmiştir.

Katılımcı 1 ve 2'den farklı olarak haber alma hakkı ve doğru bilgiye erişme noktasında katılımcı 3, bu süreçte basında çalışanların koşullarını yeni normale göre düzenlemek zorunda kaldıklarını belirtmektedir. Bunun yanı sıra, haber alma hakkının önemine değinen katılımcı 3, "... Her ne kadar sosyal medyaya rağbet ediliyormuş gibi görünse de toplumun aldığı haberi teyit etmek için geleneksel medyaya başvurduğunu gördük. Doğru bilgi adına saha da çalışan gazetecilerin kıymeti bir kez daha anlaşıldı" diyerek saha gazeteciliğinin öncelenmesi gerektiğini hatırlatmaktadır. Katılımcı 3, haber üretme aşamasında, pandeminin etkilerini de göz önünde bulundurarak öncelikle sağlık haberlerine ağırlık verdiklerini, kapanma sürecinde ise bireylerin motivasyonunu artıracak şekilde içerikler ürettiklerini belirtmektedir. Buna ek olarak, sokağa çıkma kısıtlamaları nedeniyle sokak haberlerindeki failerin tipolojisinin de değişkenlik gösterdiğinin altını çizmiştir.

Yaşanan değişimi, yüz yüze iletişimin ve doğru habercilik ilkesinin önemini vurgulayarak belirten katılımcı 4 ise gazetecilik mesleğini icra ederken en önemli kısıtlardan birinin yüz yüze iletişim ve güven olduğunu düşünmektedir. Dijital mecraların salt olarak habere erişim hızını arttırdığını fakat güvene dayalı bir çalışma ortamı sunmadığını eleştirerek indirgemeci bir bakış açısı ile değerlendirmektedir. Katılımcı 4'e göre haber kaynağı ile gazeteci arasında en doğru bilgi akışı yüz yüze gerçekleşir dolayısıyla bu süreçte teknolojinin avantajları kadar dezavantajlı sonuçları da dikkate alınması gerekmektedir.

Pandemi Sürecinde Yeni İletişim Teknolojilerinin Çalışma Pratikleri Üzerindeki Etkisi

Pandemi döneminde evden çalışma uygulamalarına geçilmesi ile bireyler, çalışma biçimlerini dijital bir ortamda yürütmeye çalışmıştır. Bu bağlamda katılımcılara, yeni iletişim teknolojilerinin meslekleri üzerindeki yansımaları sorulmuştur. Katılımcıların bir kısmı, pandemi sürecinde dijitalleşmenin interaktif yayıncılığı beslediğini fakat basılı yayıncılığı olumsuz etkilediğini düşünmektedir. Bunun dışında görüşmeciler, mesleğin dijital dünyanın olanaklarıyla form değiştirmesinin birçok işvereni zarara uğratacağına dikkat çekmektedir. Nitekim katılımcı 2'ye göre, gazetecilerin yaptığı canlı yayınlar ve konukların izleyici kitlesiyle buluşturulması, akabinde tartışılan konuya herkesin erişiminin olması interaktif yayıncılığa katkı sağlamaktadır. Fakat bu durum, uzun vadede basılı gazetelerin geleceği açısından endişe vermektedir.

Bu süreçte, internet gazeteciliğinin işlevsellik kazandığının fakat niteliğin zayıfladığının altını çizen katılımcı 1 ise yeni iletişim teknolojilerinin gazetecileri sahadan uzaklaştırırsa da birçok açıdan kolaylık sağladığını düşünmektedir. Gündem belirleme

sıkıntısı yaşayan birçok medya kuruluşunun gazete sayfalarını sahada olmadan online hazırlanan haberlerle doldurmak mecburiyetinde kaldığını aktaran katılımcı 1, bu şekilde işlerin sorunsuz yürüdüğüne fakat kalitenin düştüğüne dikkat çekmektedir. Katılımcı 1'e göre, geleneksel medyanın internet siteleri ile sadece internet üzerinden yayıncılık yapan kuruluşlar evden çalışmaya daha uygun alanlardır.

Teknolojinin insan hayatını makro düzeyde kolaylaştıran, dönüştüren ve geliştiren bir olgu olduğunu düşünen katılımcı 3, iletişim teknolojilerinin mesleği icra ederken pragmatik yüzdesinin daha fazla olduğunu fakat mahremiyet ilkesi bağlamında dikkat edilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Tıpkı Lokke'nin (2018, s. 22) dijital bağlamda mahremiyet nosyonu ile ilgili; "... Özel hayat, saklayacak bir şeyiniz olup olmamasıyla ilgili değildir, ancak vatandaşların kendi istekleri ve olanakları doğrultusunda hareket edebilme özgürlüğünün korunmasıdır" şeklindeki ifadesinde olduğu gibi.

Pandemi Döneminde Gazetecilik ve Kolektif Çalışma

Pandemi sürecinin gazetecilerin ekip çalışmasını ne şekilde etkilediği sorgulandığında, görüşmeciler sorulan soruya benzer yanıtlar vererek, bu dönemde kolektif çalışmanın gölgede kaldığını ve iş yükünün bireyselle döndüğünü dolayısıyla sınırlı bir gazetecilik anlayışının hâkim olduğunu belirtmişlerdir. Nitekim katılımcı 1, Covid-19 pandemisi boyunca medya kuruluşlarının çalışan sayısında azalmaya gittiğini; pandemiden önce görev dağılımı yapılırken, pandemi sürecinde işlerin tek bir kişide toplandığını ifade etmiştir. Buna paralel olarak kolektif çalışmadan söz edilemeyeceğini vurgulamıştır. Katılımcı 4 ise, ekip çalışmasından mahrum kaldıklarını ve analitik değerlendirmeye yönelik alternatiflerin kısıtlandığını belirterek, bu süreci "sınırlı gazetecilik" olarak nitelendirmektedir. Diğer görüşmecilerle ortak paydayı paylaşarak; gazeteciliğin takım halinde yapılması gereken bir iş olduğunu düşünen katılımcı 2, evden çalışmanın kolektif çalışma yönünü olumsuz etkilediğini ifade etmiştir.

Evden Çalışma Pratiklerinin Aile Yaşantısı Üzerine Etkisi

Pandemi sürecinde evden çalışma pratikleri, kişilerin hem mesleki fonksiyonlarını hem de aile içi iletişim biçimlerini dönüştürmüştür. Medya çalışanlarının evden çalıştıkları süre zarfında aile yaşantılarında meydana gelen değişiklikler sorgulandığında, katılımcıların bir kısmı; evden çalışma koşullarının mesleklerinin gerektirdiği birtakım faaliyetleri engellediğini, bunun yanı sıra ev içi görevlerini ihmal etmek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Nitekim katılımcı 4, gazetecilerin mesai kavramının olmadığını belirterek pandemi sürecinde zaman mefhumunu yitirdiklerini ve izin sürelerinin muğlak olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanı sıra, hane içindeki görevlerini aksattıklarını ise şu şekilde vurgulamaktadır; "...Evden çalışma sürecinde birçok gazeteci evini temizlemeye, yemek yapmaya bile fırsat bulamamıştır eminim." Radyoda çalışan katılımcı 2 ise, benzer sorunlar yaşadığını ve işi gereği sessiz bir ortamda çalışmak zorunda olduğu içi aile bireyleri ile ev içindeki roller noktasında bazı engellerle karşılaştığının altını çizmiştir. Tüm bunlara ek olarak bazı katılımcılar ise, ailelerinin olumsuz eleştirilerine maruz kaldıklarını fakat bu kritiklerin yapıcı yanlarını da keşfettiklerini düşünmektedir. Nitekim

katılımcı 1, işi eve taşıma hususunda ailesinin zaman zaman eleştirisine maruz kaldığını fakat olumsuz etkilerinin yanı sıra hayatına birtakım yenilikler de kattığını ifade etmiştir.

Gazetecilik sahada pratik edildiğinde işlevsellik kazanan bir meslek olduğundan dolayı evden çalışma sürecinde, kolektif haber akışından uzak kalınmasının ve aile bireyleriyle olan ilişki ağının yeni düzene göre sürdürülme çabasının olumsuz bir etki yarattığını düşünen katılımcı 3'e göre ofis ortamı; yardımlaşma, dayanışma, iş birliği ve empati kurmak için elverişli bir alan yaratmaktadır. Fakat evde çalışma koşulları hem haber üretim aşaması hem de iletişimin berraklığının önünde bir engeldir. Öte yandan bu durumun, aile fertleriyle olan ilişkilerin boyutunu da değiştirdiğini ifade eden katılımcı 3, ortak yapılan aktivitelerin kısıtlandığını vurgulamıştır.

Medya Kuruluşlarında Pandemiye Yönelik Alınan Tedbirler

Araştırma kapsamında katılımcılara, çalıştıkları kurumda pandemiye yönelik herhangi bir tedbir alınıp alınmadığı, alındı ise bu önlemlerin niteliği ve kapsamı sorulmuştur. Katılımcıların çoğu benzer yanıtlar vererek, pandemi sürecinde alınması gereken tüm tedbirlerin uygulandığını belirtmişlerdir. Görüşmeciler, öncelikli olarak çalıştıkları kurumda; mesafe, maske, dezenfektan ve aşılama gibi temel önlemlerin alındığını bunun yanı sıra mesai saatlerinde değişikliğe gidilerek dönüşümlü olarak çalışma sistemine ve evden çalışma uygulamalarına geçildiğini vurgulamışlardır. Katılımcı 1, pandemi sürecinin başından beri bağlı bulunduğu haber ajansının hem merkezinde hem de bölge müdürlüklerine bağlı il bürolarında pandemiye önlemeye yönelik tedbirlerin en üst seviyede alındığını ve kısmi çalışma sistemine geçildiğini ifade etmiştir. Ek olarak; hijyene yönelik tedbirler hususunda merkez tarafından belirli aralıklarla tebligatlar yapılarak büroların dezenfekte işlemlerinin ve çalışanların aşılamalarının gerçekleştirildiğini vurgulamıştır. Katılımcı 3 ise, çalışma saatlerinin pandemi koşullarına göre düzenlendiğini belirterek, çalışanların azami düzeyde çaba harcadığının altını çizmiştir. Girişlerde HES kodunun sorgulandığını, hasta veya temaslı olan çalışanların ise uzun süre dinlendirildiğini vurgulayan katılımcı 3, haber merkezinde çalışanların ikişer gruplara ayrılarak yeni bir sisteme geçildiğini ifade etmiştir. Katılımcı 3, tüm bunların dışında kurum içinde maske takma zorunluluğunun olduğunu ve yemekhanede tek kişilik masalar oluşturularak yemek takımların tek kullanımlık olacak şekilde düzenlendiğini eklemiştir. Katılımcı 4 ise, toplu halde yapılan faaliyetlerin sınırlandırıldığını, zaruri olmadıkça bire bir haber takibi yapılmadığını ve pandeminin başından bu yana evden çalışma yöntemine geçildiğini söyleyerek katılımcıların salgına yönelik tedbirler hususundaki görüşlerini pekiştirmektedir.

Sonuç

Covid-19 pandemisi, küresel düzeyde toplumun tüm merhalelerinde derin değişikliklere ve bunun ötesinde düşünsel ve eylemsel bağlamda kayda değer dönüşümlere yol açan bir krize neden olmuştur. Yaşanan bu kriz, sadece bireysel yaşam pratiklerini değil aynı zamanda kolektif bilinci de etkilemiştir. Pandemi sürecinde başta sağlık ve ekonomi olmak üzere birçok alan pandeminin getirdiği kaotik durumla yüzleşmek

zorunda kalmıştır. Ekonomik alt yapının salgınla gelen değişimi ve yetersizliği birçok meslek dalının işleyişini sekteye uğratmıştır.

Yapılan bu çalışmayla pandemi sürecinde gazetecilerin çalışma pratiklerinde birtakım değişikliklerin olduğu gözlemlenmiştir. Nitekim gazetecilik sahada icra edilen bir iş olduğundan dolayı, pandemi döneminde kolektif çalışma yönünün yetersiz kaldığı, dijital bir yapı içerisinde sürdürülmeye çalışılan görevlerin hem olumlu hem de olumsuz yansımalarının olduğu, evden çalışma koşullarının aile içi yaşam deneyimleri ve iletişim biçimleri üzerinde bazı durumlarda engel teşkil ettiği görülmüştür.

Çalışma sonucunda; görüşmecilerin çoğu, haber üretme süreci içerisinde video röportajların, canlı yayınların, Skype, Zoom, e-posta gibi araçlar vasıtasıyla desteklendiğini ve böylelikle birçok sürecin kolaylaştığını belirtmişlerdir. Fakat, haber kaynağına ulaşma ve bilginin doğruluğunu teyit etme bağlamında handikaplı bir durumun olduğu görülmüştür. Bu sonuç yapılan çeşitli araştırmaları desteklemektedir. Örneğin, Kalender ve Kazaz (2021) gerçekleştirdikleri çalışmalarında gazetecilerin kriz sürecinde en çok zorlandıkları evrenin haber kaynağıyla kurulan iletişim boyutu olduğunu bulmuşlardır.

Yeni iletişim teknolojileri günümüzde gazetecilik mesleğinin icra edilme biçimleri üzerinde bir gereklilik halini almıştır. Nitekim pandemi sürecinde evden çalışma ile dijital alternatifleri daha yoğun kullanmak zorunda kalan gazeteciler, mesleğin gelecekte dijital ortamlarda gerçekleştirilebileceği kanısındadır. Tüm bunlar çerçevesinde, bireylerin değişen yaşam koşullarına uyum sağlamaya çalışırken iletişim kurdukları birincil ve ikincil grupların ayrımlarını saptayabilmeleri, bireysel haklarını ve isteklerini çerçeveselendirirken, çevresine de empati yetisiyle bakabilmeleri süreci daha işlevsel geçirmelerini sağlayabilir.

Yapılan bu çalışmayla iletişim teknolojilerinin interaktif yönünün pragmatik olmasına rağmen kişisel mahremiyet alanını etkilediği görülmüştür. Öyle ki bireyler, evden çalışmaya geçilmesiyle birlikte gündelik yaşam pratiklerinin ve mesleki görevlerin yerine getirilme gayretinin iç içe geçtiği bir süreçle karşı karşıya kalmışlardır. Dolayısıyla, bazı durumlarda aile içi ortak alan ve bireysel özel alan arasındaki ayrım bulanıklaşmıştır. Mahremiyet nosyonu dolayımında değerlendirecek olursak, kişilerin pandemi sürecinin getirdiği koşulları yönetme biçimlerinde, bilhassa değer yargılarını ve sahip oldukları personaları dengeli bir biçimde sürdüremediklerinde zedelenecek ilkelerden birinin de mahremiyete yönelik prensip olduğu söylenebilir. Mahremiyet, bireyin kamusal ve özel alan ayrımını belirginleştiren bir kavramdır. Evden çalışma sürecine geçilmesiyle birlikte, hane içerisindeki rollerin saydamlığını yitirmesi, ortak ve bireysel alanın iç içe geçmesi mahremiyete yönelik prensiplerin yeniden gözden geçirilmesini gerekli kılmaktadır.

Pandemi sürecinde gazetecilerin çalışma koşullarında ve mesleki deneyim biçimlerinde evden çalışma pratiği ile iletişim teknolojilerinin bir aradalığı sonucunda birtakım değişikliklerin meydana geldiği aşikardır. Gazetecilik meslek itibarıyla sahada inşa edilen bir iş olduğundan pandemi sürecinde gazeteciler daha meşakkatli bir çalışma süreci içerisinde görevlerini icra etmişlerdir. Ayrıca burada dikkat çeken bir başka

nüans ise pandemi sürecinde kolektif çalışmanın arka planda kaldığı ve iş yükünün ekip çalışmasından ziyade bireysel olarak taşındığı dolayısıyla gazeteciliğin kısıtlı bir alanda sürdürüldüğü duruma yöneliktir. Öyle ki, gazetecilik ekip çalışmasıyla işlevsellik kazanan bir meslek olduğundan görevlerin sürdürülmesinde kolektif yönün kısıtlı olması, iş yükü dağılımının dengeli bir şekilde yürütülememesine sebep olmuştur. Bu da gazetecilerin mesleki verimliliğini bu süreçte olumsuz ölçüde etkilemiştir.

Etik Beyanı: Yozgat Bozok Üniversitesi Etik Komisyonu **21.04.2021** tarihli **21/25 Nolu** karar sayılı Etik Kurul onayı alınmıştır.

Yazar Katkıları: 1. Yazarın katkı oranı %50, 2. Yazarın katkı oranı ise %50'dir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedirler.

Kaynakça

- Apak, D. (2021). Pandemi döneminde yavaş gazetecilik: The Guardian gazetesi örneği. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 329-349.
- Article19, (2020) Viral lies: Misinformation and the coronavirus. Technical report. Erişim adresi: <https://www.article19.org/wp-content/uploads/2020/03/Coronavirus-final.pdf>.
- B2PRESS Online PR Servisi. (2021, 20 Nisan). Gazeteler basılıda kaybettiği okuyucunun 4 katını dijitalde yakaladı!. Erişim adresi: <https://tr.b2press.com/basin-bulteni/1163/gazeteler-basilida-kaybettiği-okuyucunun-4-katini-dijitalde-yakaladı>
- Baydar, G. (2012). Evden çalışanların gündelik yaşam pratikleri. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 35, 61-78.
- Bernadas, J. M. ve Ilıgan, K. (2020). Journalism, public health and Covid-19: Some preliminary insights from The Philippines. *Media International Australia*, 177 (1),132-138. doi:10.1177/1329878X20953854.
- Bölükbaşı, S. (2021). Covid-19 pandemisi sürecinde iletişimin geleneksel medyadan yeni medya araçlarına evrilmesi bağlamında fanatik gazetesi örneği. *Communication and Technology Congress*, April 12th-14th, 2021 – İstanbul, Erişim adresi: https://web.archive.org/web/20210622104104id_/https://ctc.aydin.edu.tr/wp-content/uploads/2021/06/10.17932CTC2021ctc21071.pdf.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (29. basım.). Ankara: Pegem Akademi.
- Çelik, R. (2020). Tık odaklı habercilikte “tık yemi” taktiği: Koronavirüs (Kovid-19) örneği. *Social Sciences Research Journal*, 9 (2), 14-25.

- Değirmencioğlu, G. (2016). Dijitalleşme çağında gazeteciliğin geleceği ve inovasyon haberciliği. *TRT Akademi*, 1(2), 590-606.
- Disk Basın-İş. (2020, Mayıs 14). *Korona günlerinde gazetecilik araştırması*. Erişim adresi: <https://diskbasinis.org/index.php/tr/yay-nlar-m-z/raporlar/1158-korona-guenlerinde-gazetecilik-arast-rmas>.
- Erdoğan, İ. (2012). *Pozitivist metodoloji ve ötesi: Araştırma tasarımları niteliksel ve istatistiksel yöntemler* (3. basım). Ankara: Erk Yayınları.
- Gemlik, N., Pektaş, A. ve Arslanoğlu, A. (2021). Covid-19 salgını sürecinde twitter haberciliği üzerine nitel bir araştırma, *Sağlık Profesyonelleri Araştırma Dergisi*, 3 (1), 15-24.
- Güloğlu, B., Yılmaz, Z., İstemihan, F. Y., Arayıcı, S. ve Yılmaz, S. N. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde bireylerdeki anksiyete ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Kriz Dergisi*, 28 (3), 135-150.
- Güngör, N. (2021, 3 Ocak). Pandemi gazetecilik mesleğini etkiliyor . *Cumhuriyet*. Erişim adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/olaylar-ve-gorusler/pandemi-gazetecilik-meslegini-etkiliyor-prof-dr-nazife-gungor-1803287>.
- İrvan, S. (2020, 9 Mayıs) *Prof. Dr. Süleyman İrvan, Covid-19 sürecinde gazeteciliği değerlendirdi*. (Online söyleşiyi yapan Sümeyye Şen), Erişim adresi: <https://haberuskudar.com/prof-dr-suleyman-irvan-covid-19-surecinde-gazeteciligi-degerlendirdi>.
- Kalender, A. B. ve Kazaz, M. (2021). Korona günlerinde gazetecilik: İzmir’de haber takibi. *Erciyes İletişim Dergisi Special Issue for 4th Cultural Informatics, Communication & Media Studies Conference*, 165-182, DOI: 10.17680/erciyesiletisim.977009.
- Karaburun, M. ve Mısırlı, G. (2021). Covid-19 küresel salgın sürecinde yerel gazetelerin durumu: Muş yerel basını örneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (4), 983-994. DOI:10.18506/anemon.819278.
- Kıcır, B. (2019). Evden çalışma: özgürlük mü esaret mi? *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (1), 173-196. DOI: 10.16953/deusosbil.302154.
- Koçak, O. ve Kavi, E. (2011). Bilgi toplumunda evden çalışmanın etik boyutu. *Journal of Social Policy Conferences*, 0 (59), 69-88.
- Kuyucu, M. (2016). *Geleneksel gazetecilikte sosyal medya uygulamaları: Gazetelerin twitter hesaplarında paylaştığı haberlerin etkileşimleri üzerine bir araştırma*. A. Z. Özgür ve A. İşman (Ed.), *İletişim çalışmaları 2016* (s. 419-452) içinde. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları, No:153.
- Lefebvre, H. (2017). *Gündelik hayatın eleştirisi I*. (I. Ergüden, Çev.) İstanbul: Sel

Yayıncılık.

- Lokke, E. (2018). *Mahremiyet-dijital toplumda özel hayat*. (D. Başak, Çev.) İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Mırçık, A. M. ve Yıldız, İ. (2021). Yerel basında Covid-19 haberlerinin ele alınış içimi: Bingöl online örneği, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (115), 280-297.
- Naktiyok, A. ve İşcan, Ö. (2003). İş görenlerin evden çalışmaya ilişkin tutumları: bireysel özellikler ve iş sürükleyicileri açısından bir uygulama. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (6), 53-72.
- Olsen, R. K., Pickard, V. ve Westlund, O. (2020). Communal news work: Covid-19 calls for collective funding of journalism. *Digital Journalism*, 8 (5), 673-680. doi:10.1080/21670811.2020.1763186.
- Papadopoulou, L. ve Maniou, T. A. (2021). 'Lockdown' on digital journalism? Mapping threats to press freedom during the Covid-19 pandemic crisis. *Digital Journalism*, 9 (9), 1344-1366. doi:10.1080/21670811.2021.1945472.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative evaluation and research methods* (3. Edition). SAGE Publication, Inc.
- Perreault, M. F. ve Perreault, G. P. (2021). Journalists on Covid-19 journalism: Communication ecology of pandemic reporting. *American Behavioral Scientist*, 65(7), 976-991.
- Press Emblem Campaign (2021). Erişim adresi: <https://www.presseblem.ch/-1.shtml>.
- Sevimli, F. (2021). Covid-19 pandemisinin toplumsal etkileri. *Habitus Toplumbilim Dergisi*, 2 (2), 55-69.
- Suri H. (2011). Purposeful sampling in qualitative research synthesis. *Qualitative Research Journal*, 11(2), 63-75.
- TÜİK (2021, 27 Temmuz). Yazılı Medya ve Uluslararası standart Kitap Numarası İstatistikleri 2020. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yazili-Medya-ve-Uluslararası-Standart-Kitap-Numarası-İstatistikleri-2020-37204>.
- United Nations (2020). During this coronavirus pandemic, 'fake news' is putting lives at risk: UNESCO. Erişim adresi: <https://news.un.org/en/story/2020/04/1061592>.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, B. (2010). Gazeteciliğin dönüşümü: yöndeşen ortam ve yöndeşen gazetecilik. *Selçuk İletişim*, 6(2), 230-253.

Yıldızgörür, M. R. (2020). Küresel salgın Sürecinde Sosyal Medyanın Habercilik Rolü: Yararlı mı? Zararlı mı? Kullanıcı Deneyimleri üzerine Bir Araştırma. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, (5), 44-58.